

ухвали про відкриття провадження по справі, а не з дня відкриття провадження.

В іншому випадку дотримання судами положень ч. 1 ст. 157 ЦПК України, у більшості випадків на теперішній час є фактично неможливим.

Пепеляшков О.С.

суддя Суворовського районного суду м. Одеси

ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ЗУСТРІЧНОГО ПОЗОВУ ЯК СПОСІБ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ВІДПОВІДАЧА НА ЗАХИСТ

Під зловживанням процесуальними правами маємо розуміти особливу форму цивільного процесуального правопорушення, тобто умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу (а в окремих випадках і суду), що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і здійснювані лише з видимістю реалізації таких прав, пов'язані з обманом відносно відомих обставин справи, в цілях обмеження можливості реалізації або порушення прав інших осіб, що беруть участь в справі, а також в цілях того, що перешкодило діяльності суду по правильному і своєчасному розгляду і вирішенню цивільної справи, що ваблять застосування засобів цивільного процесуального примушення.

На практиці основна ознака зловживання процесуальними правами полягає в тому, що дії, які її складають, вчиняються на зовні законній юридичній підставі. Механізм зловживання процесуальними правами полягає в тому, що особа, яка бажає мати певний юридичний результат (наприклад, відкласти судові засідання, добитися зупинення провадження у справі тощо), вчиняє процесуальні дії (бездіяльність), зовні «схожі» на ті юридичні факти, з якими пов'язується настання необхідного результату.

Такі дії, однак, мають повністю штучний характер, подібно тому, як удавана угода у цивільному праві вчиняється лише для цілей прикриття іншої угоди.

Подання зустрічної позовної заяви як спосіб зловживання процесуальними правами.

За положеннями ст. 123 відповідач має право пред'явити зустрічний позов до початку розгляду справи по суті.

Зустрічний позов приймається до спільного розгляду з первісним позовом, якщо обидва позови взаємопов'язані і спільний їх розгляд є доцільним, зокрема, коли вони виникають з одних правовідносин, або коли вимоги за позовами можуть зараховуватися, або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову.

Вимоги за зустрічним позовом ухвалою суду об'єднуються в одне провадження з первісним позовом.

Зазначена стаття встановлює окремі умови прийняття до розгляду зустрічного позову, тобто вона вказує на один із способів захисту відповідача проти пред'явленого до нього позову.

Ми говоримо про три способи захисту проти позову: невизнання позову, заперечення проти нього і зустрічний позов.

Зустрічний позов — це активний захист проти позову, захист «нападом» на позивача. Зустрічним позовом є позов первісного відповідача до первісного позивача.

Зустрічний позов в залежності від ситуації може бути найбільш дієвим засобом захисту відповідача проти позову, тому що спрямований на повний чи частковий підрив підстави первісного позову.

Задоволення зустрічного позову зазвичай повністю або частково виключає задоволення первісного позову.

Звідси у недобросовісної сторони може виникнути спокуса використання зазначеного інструменту з метою, з якою первинно зустрічний позов не пов'язаний.

Особи, які беруть участь у справі, зобов'язані добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки — ч.3 ст. 27 ЦПК України.

Суб'єктивні процесуальні права мають здійснюватися в найбільш економічній спосіб. Зловживання процесуальними правами може мати форму штучного ускладнення цивільного процесу, ускладнення розгляду справи в результаті поведінки, що перешкоджає винесенню правильного рішення у справі або вчиненню інших процесуальних дій.

Подача зустрічного позову, хоча і пов'язаного з первісним позовом, може істотно ускладнити розгляд основного спору. Принцип процесуальної економії полягає не лише в швидкому вирішенні спору при максимально спрощеній судовій процедурі як для суду так і для учасників процесу, але і в розумному поєднанні необхідності розгляду декількох позовів в рамках одного провадження з істотним ускладненням вивчення матеріалів справи, дослідження наданих доказів, у зв'язку із збільшенням

їх кількості, а так само розрахунків ціни позову та інших його складових.

Не всіляке подання безпідставного зустрічного позову, в задоволенні якого суд у подальшому відмовляє, становить винну процесуальну дію.

Позивач може цілком сумлінно помилятися відносно фактичної або юридичної підстави зустрічного позову і навіть за дуже високого ступеня обачності не має можливості передбачити результат процесу.

Можлива і інша ситуація, коли формально декларована мета подання зустрічного позову може з часом перейти в усвідомлений та насправді обґрунтований обставинами справи намір, а тому як таке порушення фактично перестає існувати.

Таким чином, якщо очевидною є обставина зловживання правом на подання зустрічної позовної заяви, суд має надавати належну оцінку процесуальній обґрунтованості дії відповідача.

Серед засобів протидії з боку суду та добросовісних учасників процесу можна виділити превентивні:

— встановлення обов'язку сумлінного користування процесуальними правами з конкретизацією змісту даного обов'язку (роз'яснення сторонам, що провадження ведеться виключно в межах предмету позову, визначення такого в конкретній справі, нагадування про необхідність добросовісного користування правами та, зокрема, дотримання правил адвокатської етики); Крім іншого, вказана міра дозволяє добросовісній стороні усвідомити факт наявності зловживання правом з боку іншої сторони та реагувати відповідними запереченнями.

Але, як вказує досвід, якщо сторона має умисний намір зловживання правом, то єдиним результативним засобом з точки зору саме цивільного процесу буде відповідне реагування шляхом застосування заходів відповідальності та інших заходів цивільного процесуального примусу за зловживання процесуальними правами, перш за все у вигляді відмови в санкціонуванні несумлінних процесуальних дій;

Поширення є явище зловживання процесуальним правом — це подача зустрічного позову, не пов'язаного з первісним позовом.

Тут можна виділити два аспекти.

Перший полягає в тому, що часто з метою затягнути процес розгляду справи, зловживаючи своїм правом на подачу зустрічного позову, відповідачі подають названі позови, які взагалі не пов'язані з первісним позовом ні підставами виникнення ні доцільністю

розгляду в сукупності з первісним позовом. Ї є очевидним, що такий позов не повинен розглядатися одночасно з первісним.

Захід реагування чітко регламентований процесуальним законодавством — відмова у прийнятті зустрічного позову до спільного розгляду.

Другий аспект складається в тому, що одається зустрічна позовна заява, яка очевидно є необгрунтованою та безпідставною.

При вирішенні питання про прийняття позову, суддя перевіряє його відповідність формальним вимогам, що пред'являються до позовів, а стосовно зустрічного позову ще і пов'язаність його з первісним. Ї жодним чином суддя не може повернути позов чи відмовити у його прийнятті з мотивів необгрунтованості та безпідставності, адже тоді він буде розглядати такий позов по суті вже на стадії прийняття, що не відповідає загальним засадам цивільного судочинства.

Тобто фактичні підстави для відмови у прийнятті зустрічної позовної заяви у суду немає.

Та після цього недобросовісна сторона за вимогами по зустрічній позовній заяві отримує процесуальну можливість вміло маніпулювати клопотаннями про забезпечення доказів, оскарження процесуальних рішень суду, про зупинення провадження по справі тощо — саме з підстав, які виникають з розгляду зустрічної позовної заяви.

Ще одна процесуальна можливість нескіченного затягування розгляду справи — не явка відповідача як позивача за зустрічним позовом в судові засідання, та суд позбавлений можливості розгляду справи у розумний строк.

Коли така поведінка становить очевидною навіть нефахівцю, виникає процесуальна можливість

По перше — залишення без розгляду зустрічної позовної заяви з підстав повторної неявки до суду відповідача.

По друге — виділення в самостійне провадження вимог за зустрічною позовною заявою. Цей засіб, як показує практика, є досить дієвим, оскільки після цього недобросовісна сторона відповідача негайно втрачає процесуальний інтерес у розгляді виділеної зустрічної позовної заяви.

Одним із засобів зловживання процесуальним правом є свідоме подання зустрічної позовної заяви на стадії розгляду справи по суті. Мається на увазі ситуація, коли зустрічний позов об'єктивно є обгрунтованим, пов'язаним з первісним позовом та спільний їх розгляд не тільки є доцільним, а часто і необхідним. Але такий позов подається після того, як суд перейшов до розгляду справи по суті.

З точки зору процесуального закону така ситуація вирішується дуже просто, так к суд має можливість відмовити у прийнятті до провадження такої зустрічної позовної заяви, але на практиці так позиція суду іноді приводить до скасування рішення суду першої інстанції, оскільки подавши такий позов окремо відповідач фактично невілює підстави первісного позову.

Однозначно порадити певний засіб протидії такому зловживанню навряд чи можливо, але можна виділити такий засіб як відмова у прийнятті зустрічного позову на такий стадії, але оголошення перерви для можливості подати зустрічний позову в загальному порядку, а потім зупинення провадження по справі — це покаже і реакцію суду на неправомірну поведінку, і сприятиме справедливому і повному розгляду справи, і не порушуватиме строків розгляду справи.

На теперішній час суд дуже обмежений в можливостях впливу на недобросовісну поведінку сторони, що дозволяє зацікавленій особі різними способами затягувати розгляд справи, перешкоджати ухваленню несприятливого для себе судового рішення і здійснювати інші протиправні дії у сфері цивільного судочинства. А особливо в ситуації, коли в країні в цілому формується негативна думка щодо судової влади, суд та учасники процесу, права яких порушуються такими зловживаннями, мають бути особливо вибагливі при обранні засобів запобігання та усунення таких порушень.

Андронов І.В.

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

СУДДІВСЬКИЙ РОЗСУД ПРИ УХВАЛЕННІ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ЗЛОВЖИВАННЮ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

У ч. 3 ст. 27 ЦПК України міститься обов'язок осіб, які беруть участь у справі, добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки.

Здійснювати цивільні процесуальні права добросовісно означає не допускати зловживання ними. Під зловживанням цивільними